



אוגוסט, כלומר אב, 2024.

יצא לנו לכתוב לא מעט סביב אב, כאן אספה תמי את כל הרשומות השונות ואיחדה אותן לפסיפס אחד.

אב, חורבן ואהבה.

אב. אבא. אבי. אבל. אבוב. אביה. איוב. אהבה. אובדן. אבדה. אביב. ביוב.

איזו מילה מעניינת אב. כמו כל החודשים, שם החודש מוביל אותנו לבבל. בבבלית החודש נקרא אבו - קנים באכדית, אש בבבלית. הכול קשור לכול כידוע, אז בואו ונצא לגלישה במורד הקנה החלול...



קוטלי קנים ומילים

כשהייתי ילדה על גדות הירקון, הילדים הגדולים היו הולכים למסעות מסוכנים על הגדות הפראיים (פחות ממה שהיו בימי אבי, ועדיין פראיים מאוד ביחס להיום) של הירקון, לאסוף בוסים. הקנים הם מוצר צריכה בסיסי בחיי שבט הצופים, עד היום. האם הילדים עדיין אוספים אותם בעצמם?

הבה נפנה אל השבט המקורי. במסופוטמיה ובכנען, הקנים, יחד עם כל משפחת הדגניים, ליוו באהבה את התפתחות החקלאות וההתיישבות. כמו שסיפרתי באגדת החיטה, כנראה שביות דגנים התחיל בשביל הקש ולא בשביל הגרעינים.

והנה ביולי, מדריך אלון סיור ליקוט בפארק הירקון, בחלק שבו גם היום צומחים להם קנים בפראיות יחסית. הם דווקא לא היו בתוכנית של אלון, אבל אז אחד המשתתפים הפנה אליהם את תשומת ליבה של הקבוצה וגילה לאלון שגם הקנה (כמו החיטה, השעורה וגם שיבולת השועל, שלא לדבר על קנה סוכר!) הוא מציץ – אפשר למצוץ את הנצרים הצעירים שבראשי הקנים וליהנות ממיץ מתקתק.

לא רק מיץ ולא רק קש. מספרות לי שהקנה היה כלי הנשיפה הראשון. זה "רק סיפור" כמובן. החליל הקדום ביותר שנמצא לוקח אותנו אחורה בערך 60,000 שנים¹ והוא עשוי מעצם, לא מקנה כמובן. הקנה לא שורד את שיני הזמן כמו העצם, כך שלא נשאר לנו אף חליל קנה אחד מאלה שנגנו בהם הילדים לפני יותר ממאה אלף שנה. בואו תוכיחו שלא. לא סתם הקנה מכַבב במיתולוגיה היוונית בתפקידים מוסיקליים, אם כחלילו של פאן, ואם כמשמיע קולה של סירינקס, אחת הנימפות שהוא רדף אחריהן. אחיותיה הפכו אותה לקנים שעל גדות הנחל כדי לעזור לה לחמוק ממנו², ומאז הם משמיעים את קולה.

¹ כל המידע על החליל העתיק ביותר ברשומת פייסבוק קצרה בעמוד "היסטוריה נסתרת" כאן.
² עוד כמה פרטים על סיפור זה באתר טקסטולוגיה כאן.

את הקנה כאמור אפשר לפגוש על גדות נחלים, באזורים שעדיין לא "הוסדרו". אלון כאמור פוגש אותו על גדות הירקון ואני פגשתי אותו לאחרונה על גדות הבניאס, והנה חזרנו לפאן, שעל שמו קרוי הנחל – פניאס שהפך בפי דוברי ערבית לבניאס המוכר לנו היום. ויש גם מקדש³.



קנה שתמי ואבי פגשו בבניאס בקיץ 2024. צילמה תמי.

בקיץ אנחנו יורדים למעינות, לאגמים ולנחלים, והקנה קשור לקיץ בעבותות לשוניות. מקור שמו של חודש אב הוא במילה הבבלית לקנים, אבו. יש האומרים שמקורו במילה הבבלית לקיץ או לאש, ולנו נדמה שהם כולם קשורים. בתקופה הזו היו אוספים את הקנים כדי לייבשם בחום הלוהט של השמש, לפני שיגיעו הגשמים, וזהו כנראה ההקשר שנתן לאב את שמו. עוד אזכור לכך אנחנו מוצאים באחד ההסברים המצוצים מן האצבע לחגיגת ט"ו באב שתכף נגיע אליה. מספרים לנו שאחת הסיבות לחגיגה היא שזהו הזמן שבו היו מפסיקים לכרות עצים. מעבר לפיוטיות של ההסבר הזה ולאמת החקלאית שבו, אני לא מרגישה שום קשר בין הפסקת כריתת העצים לבין מחולות בכרמים לאור הלבנה המלאה. אבל לזה נגיע תכף, כאמור, וקודם נשאל: מי בדיוק אסף את הקנים לייבוש?

מתישהו, איסוף קנים החל להיתפש כמלאכה נחותה, שמורה לאנשים נחותים: קוטלי קנים.

וכתבה לנו גלית סמואל ידידתנו:

יש לתבוע את עלבון הקנה: משענתו אינה כה רצוצה... והזלזול בו אינו מוצדק כלל ועיקר 🌿

קנה מאכדית qanu, בארמית: קניא (י' בפתח) - ומכאן הביטוי התלמודי "קטלא קניא באגמא" (קוטל קנים באגם), שמשמעותו בור ועם הארץ... הביטוי מוכר לנו יותר בוריאציה העברית שלו: "(לא) קוטל קנים", הווה אומר, אינו חסר ידע, ככינוי לאישה בעלת משקל סגולי בתחומה.

³ מקדש לפאן בבניאס הקרוי על שמו - בוויקיפדיה.

בערבית ספרותית ישנה מילה דומה, قنّاة (qanaht) - ערוץ, צינור.

ובחזרה לצמח הקנה המצוי, הוא נקרא בערבית قَصَب (qasab) או قَصَب

المكانيس (elmakanes). השם בערבית נגזר מהפועל قَصَب, שמשמעותו לחתוך (ע"ע קטילת קנים) והמילה قَصْبَة (qasbeh) או قَصْبَة (qasabeh), משמעותה גבעול.

אני, כמובן, מצאתי לנכון לציין, שכותבי התלמוד היו כולם גברים שעסקו בכתיבה (ווייתכן מאוד שהעטים שלהם היו עשויים מקנה!), בזמן שהנשים ה"נחותות" מהם עסקו ב"קטילת קנים", אם באופן מילולי ואם באופן סמלי, כלומר בכל העבודות ה"נחותות" שבלעדיהן לא היה לחכמים שום קיום. ל"ימי קדם" שבהם עבודות אלה קיבלו את המעמד הבזוי שלהן יש תאריך התחלה. לצערנו, אנחנו עדיין לא רואות את תאריך התפוגה באופן. והנה, להוכחת דבריי, בוויקיפדיה כתוב:

"קוטל קנים" היה בעבר בעל מקצוע שתפקידו קיצוץ ואיסוף קנים לשם קליעת סלים ומחצלות. כפי הנראה מקצוע זה נחשב מקצועם של אנשים פחותים וחסרי השכלה, שכן לא הצריך ידע או מומחיות מסוימים.

מי ההדיוט, קוטל המילים, שכתב את המשפט הזה? מישהו שאף פעם לא ניסה לקלוע סל. לא נדרשת מומחיות כדי לקלוע סל?? לא, מה שלא נדרש, זה ידיעת קרוא וכתוב, ובשביל התרבות של 5,000 השנים האחרונות, זה קנה-המידה לידיעה אנושית.

אמרתי "קנה-מידה". אכן... הקנה הוא הסרגל הראשון, מקל ישר וארוך שבאמצעותו מודדים. משהו שהתחלנו לעשות כשהתחלנו לקנות דברים. המממ... שוב השורש הזה... קנה.

אי-אפשר שלא להיזכר בייבוש אגם החולה, שתועד בשנות ה-40 וה-50 כאזור המחיה הגדול ביותר בעולם של הגומא(!), והיה גם במשך דורות מקום מושבם של שבטים שחיו על האגם ואכן קטלו קנים והתפרנסו משלל הדברים היפים שיצרו מהם. ייבוש האגם הוא מעשה הכחדה רב ממדי, כמקובל במסורת הקולוניאליסטית – של הצומח, החי והתרבות האנושית המחוברת אליהם. באגם החולה חי אחד השרידים האחרונים של "קוטלי קנים" – שבט ערב אל-ע'וארנה, עד שבאו הציונים ועשו סדר⁴. הלב נקרע.

האגם כונה בשם "אל-ע'אבה" (היער) כלומר "יער הקנים". בתקופת התלמוד מוצרים עשויים גומא וקנה היו בשימוש רחב, בכל מיני הקשרים שכבר אין לנו שום זיכרון שלהם. ויקפדיה:

בתקופת התלמוד הרבו להשתמש בגומא לצורכי קישורים כגון לקשירת מקידה (קערה), לעשיית תלאי לנפה וכברה, לתלות קישואין ודלועין על פתחי חנויות, למתיחת זמורה מאילן לאילן, לסימון הבכורים... בספרות התלמודית מדובר בעיקר על תעשיית סלים כגון "כלי בית הבד ושל גת והעקל" שהיו עשויים, "חוטים של גמ" וכן על "כלי פפיר" בכלל, שהיו באים בהקבלה ל"כלי נצרים".

...מן הגומא היו מכינים באותה תקופה כלי בית שונים. בארצות אחרות היו קולעים מהגומא נעליים, כובעים, בגדים, מפרשים, סירות קטנות וכו'.

סביר מאוד שהרבה מהמוצרים הללו, שכל המכובדים היהודים השתמשו בהם ביום-יום, הגיעו מאגם החולה ויוצרו על ידי "קוטלי הקנים". והרי לכן שורשי ההתנשאות היהודית, כבר "מימי קדם", על השבטים הבדואים המקומיים המתפרנסים מהאדמה, שורשים שמהם ינקה בשקיקה ההחלטה ה"מושכלת" לייבש את האגם. הבה ונמשיך עם הקדמה הציונית ונרחיק עד לעיר הגדולה.

⁴ על כך כותבת בצורה נפלאה עדנה גורני בספרה המכונה "בין ניצול להצלה: תיאוריה אקופמיניסטית של יחסי טבע, תרבות וחברה בישראל" וגם בחיבור היפהפה שלה "עגולשון שחור לשון" שהופיע בגיליון 12 של המגזין גרנטה, "חיים אלמים".



תל אביב – אב-ביב

כמו שכבר הבנתם, שנות ילדותי עברו עלי לגדות הירקון, כלומר בתל אביב. גדלתי על ברכי המיתוס התל אביבי. מקצף גל ועננה, אהבתי אותה, והיא אהבה אותי.

כשמישהו קרא לה יום אחד אחרי זה, "תל הביב", אני נעלבתי באופן אישי. אבל אלה לא היו דברים בעלמא, הביב עלה אז על גדותיו בתל אביב, כל פעם שירד גשם עז. היו ימים, היו גשמים.

מסתבר שאין מה לבטל את האמירה, גם אחרי שנחל האיילון הפך סופית לצינור ביוב מורחב ויעיל. כשגיליתי את ההקשר האטימולוגי-מיתולוגי שבין תל אביב לבין ביוב שעולה על גדותיו, נפלתי אפיים⁵. קיצור העניינים, יחזקאל מסתובב במקום בבבל שקוראים לו תל אביב:

וְאָבּוּא אֶל-הַגּוֹלָה תֵּל אָבִיב הַיִּשְׁכִּים אֶל-נְהֶר-כְּכָר (יחזקאל ג')

איזה שם יפה ואביבי! ובכן... הפירוש במקור היה "העיר שנשטפה בשיטפון". המושג "תיל אבובי" מופיע בטקסטים אכדיים כתיאור מצב של עיר ואזור. למשל, בחוקי חמורבי מופיע קטע, ובו נקרא האל אדד להעניש את מי שיפר את החוקים, ובין היתר מתבקש האל להפוך את עירו של הנבל ל"תל אבב", כלומר לתל חורבות, בשיטפון/מבול. האל אדד/הדד, כידוע ללומדות בשיעורי הלבנה החסרה, הוא אל הרעם והברק, הגשמים העזים והשיטפונות. אל קדום מאוד, אבא של אבא של אבא של זאוס.

את כל זה לא ידע יקיר העיר, מנחם שינקין, כשהציע בתחילת המאה ה-20 לשנות את שמה של "אחוזת בית" ל"תל אביב", בהשאלה מתרגומו של יקיר אחר, נחום סוקולוב, לספרו של הרצל "אלטנוילנד". פירוש השם במקור הגרמני "ארץ ישנה-חדשה", ואת זה הפך סוקולוב, בעקבות יחזקאל, ל"תל אביב" – "תל" במשמעות של "ישן", ו"אביב" במשמעות של "חדש". כנראה שגם סוקולוב לא היה מודע למשמעות הבבלית, שכן בוודאי לא רצה "לייצר מציאות" של ארץ השוקעת בשיטפון כתוצאה מזעמם של האלים! ובכן.

גלית חשפה יפה את הקשר בין קנה לערוץ ולצינור, מפאת היותו חלול. קודם היה הקנה, והא'נשים היו עושים ממנו צינורות, ואז באו כל המילים הקשורות האלה, מ"אבוב" ועד ביוב; צינורות חלולים.

ואלון מפתיע אותנו בקישור אביבי:

יש בעברית מילה נוספת, מוכרת פחות, שמסתתרת בשם אב... (שימו לב לניקוד): "אב", ומשמעותה צמח רך ורענן:

אֶל-גִּנַּת אֲגוֹז יִרְדְּתִי לְרֵאוֹת כְּאִבִּי הַנָּחַל לְרֵאוֹת הַפְּרָחָה הַגֶּפֶן הַנִּצְוֹ הַרְמְנִים (שיר השירים ו יא).

ומכאן גם הביטוי "נקטף גבוב" – מת בעודו צעיר. גם למילה אביב משמעות של צעיר, והוראתה המקורית הייתה תבואה לפני גמר הבשלתה, בעודה ירוקה וגרעיניה רכים:

כִּי הִשְׁעֵרָה אָבִיב (שמות ט לא).

אז הנה לנו כל המשרעת, החל ברעננות נעורים, עבור בפינוי פסולת וכלה במוות, בין אביב לבין אבל. וביניהם נותר לנו לחגוג את השפע של אב השופע עדיין ולמרות הכול בשלל פירות הקיץ שאלון מלקט בסיווריו – וזה כבר מוביל אותנו לאהבה. אבל קודם, אב.

⁵ כשגיליתי את ההקשר האטימולוגי-מיתולוגי, נפלתי אפיים ואחרי שקמתי, התיישבתי לכתוב, הנה המסמך דאז, 2020.



'החרבת בית המקדש בירושלים' של פרנצ'סקו אייץ, מתאר את החורבן והביזה של בית המקדש השני בידי חיילים רומאים. 1867.

שוד ושבר

זמן האבל השנתי הגדול של היהודים, ימי בין המצרים, מתחיל בט"ז בתמוז, יום נפילת חומות ירושלים בחורבן בית שני, ומגיע לשיאו ולסיומו בתשעה באב, זמן חורבן בית המקדש. מעשה ניסים, הן הראשון והן השני נחרבו באותו יום! נפלאות הן דרכי האלוהים.

אבל לפני בוא יהוה, באמת היו פה אלוהים, כלומר אלות ואלים רבים. אחד ראשי שבהם היה תמוז השומרי שעשה עלייה לירושלים יחד עם הכובשים הבבלים. הכובשים הקימו כראוי את פסלו של תמוז בבית המקדש, ורש"י מספר שעיני הפסל מולאו בעופרת, וברגעי הפולחן היו הכוהנים מבעירים אש בתוך הפסל, ודמעות עופרת זלגו מעיניו של התמוז. ירושלים התדרדרה בחזרה לעבודת אלילים (אלוהים!), יחזקאל בוכה לנו:

וַיָּבֹא אֵתִי אֶל־פֶּתַח שַׁעַר בֵּית־יְהוָה אֲשֶׁר אֶל־הַצִּפּוֹנָה: וְהִנֵּה־שָׁם הַנָּשִׁים יֹשְׁבוֹת מִכַּכּוֹת
אֶת־הַתְּמוּז (יחזקאל ח' יד')

הקיץ הוא זמן מות הדגן באזור מסופטמיה וכנען. זמן של סוף הקציר האינטנסיבי (ראו ספירת העומר). זמן טוב להילולה טובה של אבל ובכי, ולאחריה הילולה טובה של בציר ואהבה. בתמוז היו הנשים בוכות, אולי כשהן מגלמות את אשת האל שמת או את אחיותיו. הנשים עסקו בחקלאות ובכלכלת השבט וחשו על בשרן את מות הדגן ואת החשש מפני עונת היובש. הן כנראה גם ידעו היטב מה זה לאבד אב או בעל או בן. היה זה פולחן של בכי אקסטטי שהביא לשחרור וריפוי קהילתי, המשך של פולחנים עתיקים לאין שיעור שחגגו את גלגל השנה בנקודות השיא שלו.

תמוז התגלגל לאדוניס במיתולוגיה ובפולחן היווני וגם מהדהד בסיפורו ובפולחנו של אוסיריס המצרי. בכל המקרים האל שהוא בן הזוג או הבן של האלה הגדולה הוא אל פריון שיורד אל השאול בקיץ וחוזר לחיים עם גשמי הסתיו. פולחן מקסים, מחובר ומחבר לטבע⁶.

חורבן בית המקדש? מה הסיפור שאליו אני אמורה להתחבר? מתוך קלחת של תככים פוליטיים ומאבקי כוח, קמים גברים למרוד בממלכה אף-על-פי שאין להם שום סיכוי. הממלכה שולחת צבא של גברים ומדכאת במרץ צפוי מראש את המרד, ועל הדרך "מחללת" את המקדש שקם על יסוד החרבה של התרבות הקודמת. המממ... לא כל-כך מרגש אותי. אני מעדיפה בהרבה את המקור ה"אלילי" שגרסאותיו רבות אך העיקרון המחזורי-טבעי שבו אחד.

הבבלים הגלו את המורדים, האצילים היהודים, לבבל, ואלה מיהרו להסתדר שם והתיישבו לכתוב את תולדותיהם ופרשנויותיהם, בזמן שרוב העם, נשים וגברים, המשיכו לחיות בארץ ולעבוד את אדמתה ואת ישויותיה. חסרונם של המעמד השליט היהודי דווקא בא להם בטוב, נראה לי. סוף סוף הם יכלו לסגוד לאל שבאמת ייצג את המחזור החקלאי שהמשיך להתגלגל כאן באין מפריע ולאלת השנה הנצחית שהיא אימו וגם אהובתו ולא לשחק במשחקי כאילו אנחנו סוגדים ליהוה אבל בעצם אנחנו סוגדים לאיננה (או אשרה, עשתרת או בעלת) ולתמוז (או דגן, בעל, אדון או אדוניס).

ויקיפדיה אומרת על האבל של השבועות האלה:

"בצירוף מקרים, אף בדת היהודית קיימת תקופה של אבלות בקיץ, בשלושת השבועות שבין 17 בתמוז לבין 9 באב, אך היא נובעת מסיבות אחרות ואינה נוגעת לאל השומרי תמוז."

אכן. צירוף מקרים מטורף. או שמה נטרפה דעתם של הכותבים? בדיוק כמו גולי בבל – הם גברים שיושבים הרחק מהאדמה וכותבים דברים.

אז, אחרי האבל, הבטחנו אהבה. נתקדם עשרה ימים על גלגל השנה ברשותך.



אב-ל, אחרי האבל באה האהבה

אם תנסו למצוא חומר על ט"ו באב, אולי כמוני תתקשו מעט בפיענוח. כולם מסכימים שביום זו יוצאות הנשים, ובמיוחד הצעירות שבהן, ואולי ספציפית הבתולות שבהן, לחולל בכרמים, לבושות לבן.

אבל למה? למה שנשים יצאו החוצה בלילה לרקוד? למה?

ויקיפדיה ומקורותיה מוטים משהו, כמו שכבר שמנו לב. ט"ו באב, כמו כל חג ומועד אחר, מוגש עם הפרשנויות המקובלות על הסופרים היהודים לדורותיהם מאז ימי בבל, שממש התאמצו לתת הסברים יהודיים כשרים לכל חג עתיק שהעם התעקש לחגוג. אם רק נחدد חויינו וידיעותינו, נשים לב די בקלות למקור הפגני-אנימיסטי שתמיד מסתתר מאחורי הנימוקים המפולפלים.

הטקסט על ט"ו באב עשיר במיוחד בהסחות דעת – כל-כך הרבה סיבות לחגיגת אהבה?? לא אמנה אותן, חלקן מגוחכות ממש, חלקן משכנעות ממש⁷.

⁶ כתבתי עוד על תמוז כשעבדתי על פרק 7 של כלכלת קסם, לבכות על התמוז. אני עוד אחזור לרשומה הזו יום אחד.
⁷ כדאי לעיין בערך המפולפלי: ט"ו באב בוויקיפדיה.

התעכבנו כבר על ההסבר שלפיו הבנות חגגו את היום האחרון שבו כרתו עצים "למערכה". הבנו שזו התקופה בשנה שבה, כאמור, היו אוספים את הקנים והעצים לייבוש לפני בוא הגשמים. אבל בוויקיפדיה מתמקדים בתולעים:

"שכן מאותו היום ואילך יורד כוחה של החמה באופן שכבר ניכרת לחות בעצים הגורמת לחשש שיהיו בהם תולעים הפוסלות אותם למזבח".

על איזו לחות בדיוק הם מדברים? המקדש לא היה בירושלים? בכל מקרה, בגלל זה הבנות רוקדות לאור ירח מלא?

ט"ו באב מצוי על גלגל השנה בדיוק מול ט"ו בשבט – נחמד להתייחס לשתי הנקודות האלה כשתי חגיגות עצים שמקיפות את השנה. ואולי הגיע הזמן לתת לעצים באמת לשלוט בגלגל השנה כולו ולחגוג את היום שבו הפסיקו האנשים לכרות חיים על המערכה. לדאבון הלב, עוד אין מה לחגוג.

"מערכה". מילה אקטואלית שכזו. ובכן, המערכה היא המשטח העליון של המזבח, שם שרפו את הקורבנות. המממ... אני חושבת... לשם הקרבת הקורבנות היום-יומית במקדש נדרשו הרבה הרבה עצים, נדרשו גם הרבה חוטבי עצים, שכמו שואבי המים, לא הגיעו כמובן משורות הכוהנים, וגם לא כל-כך משורות "בני ישראל" המכובדים אלא מקסטת עבדים כמו תושבי גבעון או "קוטלי קנים" אחרים. נדרשו כמובן גם הרבה הרבה בני בקר וצאן כדי לכלכל את המקדש, פולחניו וכמובן – את כוהניו.

זו לא כלכלת קסם. זוהי כלכלת עבדות וניצול, ואין מה לחגוג. אבל העיקר שלמדנו עכשיו מהי "מערכה".

אחרי כל הפרשנויות המחוכמות, כתוב גם בוויקיפדיה, בהיסוס מוקפד, ש-:

'נראה שמדובר על חג הקשור לכרמים, מן הסתם בקשר לבציר. ישנם המזהים חג זה כיום ט"ו באב, החל באמצע תקופת הבציר שנמשכת בין יולי לספטמבר. קשר בין כרמים לאהבה נמצא למשל במגילת שיר השירים: "אֶשְׁכַּל הַכֶּפֶר דֹּדִי לִי בְּכַרְמִי עֵין גִּדִּי" (שיר השירים א, יד); "אֶשְׁקֶה מִיַּין הָרֶקֶח מַעְסִיס רַמְנִי" (שם ח, ב), וחגיגות בכרמים מופיעות גם במקומות נוספים בתנ"ך'.

הללויה! הגענו למקור. חזרנו לאדמה.

בזמן אחר, השדה התודעתי דאג לדרות-העץ בדרכו הנסתרת (פחות או יותר), ועינת ארגנה לנו יממה בסטף לכבודה של הלבנה המלאה. כך מצאנו את עצמנו, "במקרה", בגלל כל מיני עיכובים בלתי מתוכננים, מטיילים בסטף אחרי רדת החשכה, ואז הלבנה הענקית זרחה לה מעל הרי ירושלים. עמדנו מולה דום, בהלמות לב, לא מאמינות למראה יופיה. אחר-כך המשכנו לקטוף תאנים עסיסיות וגם ענבים מתוקים ואפילו הצלחנו לעלוז לצלילי הטרנס שהשמיעו בחורי ישיבה סביב המעיין (בנות מחוללות לא היו שם).

ככה, בלי לתכנן, חווינו את חג האהבה השלמה לחיים, ולא נותר בליבנו ספק – הבנות יצאו לחגוג כי הלבנה המלאה זורחת בשמיים, והענבים והתאנים שופעים בכרמים, הבנים, מן הסתם, הצטרפו אליהם לחגוג את תענוגות החיים. מה כל-כך מסובך?

בלי לכרות אף עץ, בלי להצית אף לא מדורה קטנטנה, בלי להקריב שום קורבן, לא של חיה ולא של הנשמה, ובלי מערכת הגברה (ללא שום מערכה!). בלי משים חגגנו את החג המקורי, בנות-בני העץ. הלבנה היא שתזמנה וסנכרנה אותנו, וכמובן, גם השמש שדאגה להבשלת הפירות. כך עשו שתיהן מתחילת ימי הימים.

הבה נוותר על המערכה ונלך על החלק של האבל והאהבה שבחגי הירח ובכלל.

הנשים יובילו.



בנות חלוצות חוגגות בט"ו באב. "חג ששייך לנו, לנשים יהודיות צעירות..." (צילום: ארכיון יד יצחק בן צבי, מתוך האוסף הדיגיטלי של הספרייה הלאומית)

חג האהבה מתחדש בפולניה

ט"ו באב משווק לנו כחג האהבה הישראלי שהוא, דבר ראשון, "חגיגת קניות מטורפת" וגם חג שידוכים, וזה כמעט אותו דבר. בגדול, למה רק בולנטיין'ז אם אפשר גם באב... אבל החג המלבב לא חודש בידי משווקי השוקולדים, הנרות אדומים וגם לא הטיסות הזולות וגם לא בידי רבנים שדכנים, אלא דווקא בידי אישה פולנייה מהפכנית בשם שרה שנירר שהקימה בית ספר לבנות יהודיות בשם "בית יעקב"⁸, אומנם כדי למנוע את התבוללותן, אבל לא בלי שמץ של מהפכנות פמיניסטית-פגנית, לא ייאמן:

חגיגת ט"ו באב, כפי שסיפרה אחת המשתתפות בטקס של 1932, כללה צעדה ביער לאור הירח, כשכל 115 התלמידות והמדריכות פוסעות יד ביד מאחורי המנהיגה והמדריכה, שרה שנירר. אחרי קשיים מעטים, הדליקו מדורה, ואחת התלמידות הסבירה לאור הלהבות המרצדות, את משמעות החג: "חג ששייך לנו, לנשים יהודיות צעירות". אחריה דיברה שרה שנירר עצמה, ואז הנערות והנשים פצחו בשירה וריקודים, חוויה שמתוארת בסיפורה של הודו מובשוביץ' כבעלת משמעות מיסטית עמוקה. במסגרת גרסת החג של "בית יעקב", הדגישה מובשוביץ', ובניגוד לחג כפי שהוא מתואר במשנה, יכולות היו הנערות הצעירות לרקוד ללא מבטם החודר של גברים. ט"ו באב נחגג בפולין על ידי נערות ונשים יהודיות חרדיות באמצע היער, לבד עם אלוהיהן, עם המדריכה שלהן ועם כולן יחד.

⁸ את כל הדברים המרתקים האלה גיליתי ברשומה יפה באתר הספרנים: התחייה הפמיניסטית של ט"ו באב

כתב העת של בית יעקב מאותה שנה סיפר על דיווחים רבים שנתקבלו במשרד תנועת הנוער "בנות", ובהם נמסר כיצד נחוג ט"ו באב, והכותבים ביטאו את "שטף השמחה שהתעורר בעקבות תחייתו של חג הנשים המסורתי וההיסטורי".



בספרה של סטארהוק, Spiral Dance, היא מספרת על הפגנה פמיניסטית גדולה בקליפורניה של שנות ה-80 המוקדמות תחת המוטו: Take Back the Night⁹. שנירר בטח התמוגגה. לא סתם הלכו הבנות ליער. חוץ מהחיבור לטבע, סיפק להן היער את הביחד הבטוח שלהן, מקום לרקוד בחופשיות הרחק ממבטיהם של הגברים. הן "לקחו את הלילה" לעצמן!

חכמינו מספרים, כמובן, על חג שבו מבטו של הגבר נמצא במרכז הסיפור. בחג זה הגברים יכלו "לברור לעצמם כלה" מבין המחוללות בכרמים שלובשות לבן ויוצאות בדיוק בשביל זה – להיבחר על-ידי בחור, ואפילו להיחטף, אם בודקים את פרשת בני בנימין שקיבלו רשות רשמית לחטוף לעצמם נערות¹⁰. סטייה פטריארכלית מוכרת עד זרא, שיש להפנות לה את הגב וללכת בעקבות מורותינו, ללב היער.

אם רק היו הגברים משאירים לנו יערות!

⁹ מסתבר שהתנועה התחילה כבר בשנות ה-70 בבריטניה: Take Back The Night, Reclaim The Night.
¹⁰ את התקציר של הפרשה ההזויה אפשר לקרוא בערך ויקיפדיה על ט"ו באב שכולו מלא ב"פנינים" של הדחקת הסיפור הנשי לשוליים של ה"אולי" ו"יש הסוברים", חפשו את הכותרת: "הותר שבט בנימין לבוא בקהל", אם תרצו לקרוא רק את החלק הזה.



ולסיום – תיקון!

ט"ו באב הוא יום של תיקון על פי חכמינו: "לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב ויום הכיפורים!
ככתוב בוויקיפדיה:

ר' צדוק הכהן מלובלין מפרש שהמשנה מתכוונת לרמז שבית המקדש השלישי עתיד להיבנות בט"ו באב. לדידו כפי ששאר אסונות ט' באב הגיעו לתיקונם בט"ו באב (מתי מדבר, חורבן ביתר), כך גם הבית שנחרב בט' באב יבנה בט"ו באב.

ובכן, התיקון שאני רואה לנגד עיניי הוא הקמה מחדש של המקדש שהוא שהיה בכל בית, לפני שהיה בית המקדש. אני רואה את שובו של הקדוש הביתה. לטעמי, החורבן החוזר של בית המקדש הוא רמז עבה, שהמשיחיים מסרבים להפנים. עלינו לפזר מחדש את הפולחן לאין-סוף מוקדים מקומיים, בבתים ובחצרות ובגינות ובחורשות וביערות, ממש מתחת לכל עץ רענן ומסביב לכל שולחן – קום יקום מקדש הבית.

כשאנחנו בונות לעצמנו מקדש בבית שלנו, אנחנו מסמנות ליקום שקלטנו את המסר. בט"ו באב הזה, הבה ונבנה מקדש בית.

לו יהי לנו תיקון הגדול – של האקלים ושל נפש האדם!
כך יהי.

....~*+* ~.~*++*~.~*+*~....

אם הרשומה הזו הועילה

מוזמנות להצטרף למעגל המחבקות של העץ בפטראון ולקבל את כל הפרקים בזמן יציאתם המחודשת לאור, כמו גם כניסה חופשית לכל שיעורי הזום ועוד מתנות:



אפשר גם להצטרף לקבוצה של עץ בעיר בוואטסאפ:



תודה ולהתראות בבית.